

admirabile est nomen tuum? Psal. 8.10. Passim occurrit exempla Psal. 22.5 & Psal. 30.20 & 7.1. & 8.2. Vt iba sunt non solum patientis fortiter, sed acceferitis etiam, atque provocatis ignem, & gladium, quibus omnium persecutionum genera designantur, & vt idem faciant, discipulos horribus: quasi dicat, quos sum in hunc mundum veni, nisi vi & ego paterer, & omnes similiter, qui me sequuntur efficiat patenter?

^{1. ad Tim.}

^{3. 2d.}

placuisse, nec animaduertisse eos si non in Galilæa, A
led in ipsa Ierusalem mirana vibæ accidisse, vbi & the-
safrus erat, vt Iosephus narrat. Itaque non potuisse
Galilæos esse, qui interfecerunt fierint. Nam recentio-
bus quibusdam acutioribus, qui sine testimonio & li-
neatione dicunt hoc Ierusalem accidisse, non ve-
rare ne fides habeantur. Præterquam quod non sacri-
ficantes in templo, sed in foro ante tribunalium suum vo-
lentia, tumultuante q[ui] interfecisse Iosephus dicit.
In re incerta probabilissimum videatur hoc factū
esse, tum, cum Pilatus vicum illum Tisrah habuit
militibus occupauit, ut Samarienses oppimeret, vt
p[ro]p[ter]a lupia ex Iosepho recitauimus. Ceterum historiam
illam clarius Hegesippus narrat lib. 2 de excidio Iero-
polymit., c[on]tra eum hec verba sunt: *Quod igit[ur] Iudeorum
imperatores Tiberio accident, non patuerunt prætermundum,* B

Engels
Lettre de
dans le
ville

*Galilaei
Samara
in religio
ne ouie
Dicitur
s.*

Car Galilaei insuper hoc Canticum dicitur. Lai appella-
ti sunt illi, qui non Galilaei, sed Samaritaner erant. Et quia
virtusque gens odio Iudeis erat, itaque Chirilum ipsum
pro codem dñebarant ad Galileum, cum Samaritanis
samaritanis appellare: quis quid ad odium attinet, perinde illa
era. Marchii 16.69. Mat. 14.70. Luk. 23.6. Ioan. 7.24.
& Ioan. 8.43. Ac fortasse voluit interrogando Chirilum
ipsum perstringere, qui ab omnibus Galileis esse pu-
tabatur, quasi infinitus ipsius gentem, arg. adeo ipsum
esse peccatorum, cum Deus permisit certe langui-
nem vnam cum sacrificiis permisceri. Et quia Samaritani
Galilei majori, nobiliori, prouincia vicina erat, &
solemnis non folum vicinas vrbes, verum integras etiam
prouincias vicinarum prouinciarum, praeterea nobil-
ium nomine vocare. Sicut Cantabri non solum, qui
vere Cantabri sunt, sed omnes etiam circum gentes
appellamus: & Flandri non illos tantum, qui vere
sunt Flandri, sed etiam Hannones, & Brabantos, & o-
mnes, qui sub illo sunt cetero Potuerit erat Galilaei ap-
pellari, quamvis Galilaei non essent, quia Iudam illorum
Galileum sequebantur. Hos autem de quibus Lucas
loquitur, Samaritanos suiles, quamvis Galilaei appelle-

IOAN. MALDONATI COMMENT. 240
anaduertisse eosid non in Galilæa, solymitana r̄be accidisse, vbi & the-
lophus narrat. Itaque non poruisse
qui interfecit fuerint. Nam recentiori-
us auctoribus, qui sine testimonio &
fine hoc letoloymē accidisse, non ve-
beantur. Praterquam quod non faci-
plo, sed in foto antertribunalium vo-
luntatisq; interfecisse loephus dicit.
obabilissimum tamen hunc hoc fādū
Pilatus vicum illam Tisah habet mili-
vit, ut Samaritanos opprimeret, vt pat-
rolo recitauimus. Ceterum historiam
legiphius narrat lib. 2. de excidio Iero-
nimi hec verba sunt: *Quod igitur Iudeorum
accidens, non patrum prætermissum, vt
collegit Imperator. Sicut enim domini prin-*
A lēctur, ex hoc ipso loco intelligi potest. Dicuntur enim
in ipsius trucidati sacrificii, ac qui Galilæi non alibi,
quam in templo Ierolymitano, vt diximus, sacrifi-
cabant. & manifestum est hoc Ierolymē non acci-
disse, & quia tanquam alibi factum narratur & quia
historia Iosephi, & Hegeissipi in monte Gazzim, vbi
Samaria est, tellatur accidente. Accedit, quod si vere
fuerint Galilæi, Pilatus eos trucidare non poruisse,
cum non Galilæi, sed Iudei p̄sset, nec villam in
Galilæo haberet potestatem. Itaque Christum ipsum
coram se tanquam reum accusatarum, vt Galileum esse
audit, ac Herodem misit, qui tetrarcha erat Galilæe. *Luc. 12. 6.* Samaritani vero, quoniam Samaritani
Galilæi aliquando vocarentur, tamen quia Galilæi
vere non erant, sub Pilatis erant iurisdictione, vt ex infi-
dem auctoribus Iosephi, & Hegeissipi colligatur. Ita
potuit Samaritanos Pilatus occidere.

ex eo deformat et colligatur Imperator. Sic ut enim boni principii vita probitatis quedam praeceptio, & per inveneris ratione forma est, ita Imperatore collusio lex fugitiorum est. ab eo misericordia eius est in Iudea cum viri improvi, atque in exercitu pacem mendaciam circumvenient Samaritanos, vi monente, vi nonnem Gadi, petente: erat enim illi facinus, so quad uillet coram mysteria cognoscere. Et ascendens populum praeuenit equitatu, pede leviter exercitu stratis, affido crini, ne, quod à Romani discedere, & concubitalium singulare present. Ex eo quod Hegeippus narrat, finixisse Pilatum se Samaritanorum mysteria vele cognoscere, perpicuum ei eum sacrificantes opprimitis, quod Iosephus silentio praetermisit. Vnum illud hinc lenitatem videtur obstat, quod illi, de quibus Iosephus & Hegeippus scribunt, Samaritan tuerintur; illi, de quibus Lucas loquitur. Gallier Samaritan anteponit Samaritanos Pilatus occidere.

*2. Et respondens Iesu, dixit illi: Quocunque tandem animo illi Christum interrogauerint, ita Christus respondit, vt eos, qui interrogauerint, meliores reddet, & ex aliorum calamitatibus penitentibus illis medicinam faceret, dicens non minus ipsos, quam eos, qui inter vires & castas fuerant trucidati peccatores esse, nec propterea quod à Deo nunc similis supplicio non efficiantur, teneat supplicia, nisi penitentiam egenit, fugitores. Beda, Quibus, inquit, non ipsa mortis, nam & bonos quoque sic patitur mori, beatissimus. Marij gloria declarat, *Ca vita improba, pro qua in secundum mortem miseratur obstat.* Verum ad correctionem viventium, ut persistente flagello statim apienior forta, vel ante ad exemplum corrige notentium, id est, pejus moritiorum, tali iuns more multat.*

*Galilæi non erant, quin potius hostes Galilæorum, & ab illis, sicut à ludens de religione mariano dissentientibus. Nam Galilæi in templo Ieronimitanum adorabant, atque sacrificia sua offerebant: Samaritanis id ne-
dercabant, lumen in monte Garizium, vt idem
dicitur Lophus, templi habentes, vbi, vt mulier illa
Samaritana Christo dixit Ioan. 4. 10. adorare dicebat
opptore. Itaque Christum, qui fatus es etas canis in
ter ualim adoracionis causa, recipere noluerunt supra
C. 9. 35. & Iosephui lib. 3. anquin c. 1. Samariam medium
inter Iudeam & Galilæam esse dict. Quod ex Euan-
gelistis quoq; ipfis facile colligitur. Scribit enim Ioan-
nes c. 4. 4. Christum ex Iudea in Galileam enitrè per
Samariam transire oportuisse. Quia nemo questione
arigit, nem responderet; mihi qui nodum strinx, ut
cùque potero, soluendas est. Dus ob causas mihi vi-
tiose sunt. Cetera, quae in Galilee, sed in Cœlio, in*

Cup Galilei tuerit ille, qui hoc nimis nuntiavit, Galilaeos vocata-
Lati appella- eos, qui non Galilæi, sed Samaritan erant. Eratque
si sibi illi, virga geni odio iudeis erat, ita que Christus ipsum
qui Samari- pro codem dicebant au Galileum, aut Samaritanū
vitanū erat. appellare: quia quod ad odium attinet, perinde illi
era. Marthæ 26.69. Mat. 14.70. Luk. 13.6. Ioh. 7.31.
& Ioan. 8.48. Ac fortale voluit interrogando Christi
ipsum perfiditatem, qui ab omniis Galiliens eis pa-
tabatur, quasi infinitus plus gentem, arq; adeo ipsum
eis peccatorum, cum Deus permisit eorum sanguinem
vna cum sacrificiis perturcati. Et quia Samaria
Galilee maiori nobilitati prouincie vicinata, &
solemus non solum vicinas vrbes, verum integras etiam
prouincias vicinari prouinciarum, p̄terem nobilium
nomine vocare. Sicut Cantabros non solum, qui
vere Cantabri sunt, sed omnes etiam circum gentes
appellamus: & Flandros non illorū tantum, qui vere
sunt Flandri, sed etiam Hannones, & Brabantos, &
omnes, qui sub illo sunt celo. Poruerit etiam Galilæi ap-
pellari, quamvis Galilei non essent, quia Iudam ilium
Galileum sequebantur. Hos autem de quibus Lucas
loquitur, Samaritanos fuisse, quamvis Galilei appell-

transire. At tantum abest, ut absurdum sit, ut in eo tota vis, tota gratia confusa orationis. Hoc enim agebat Christus, ut ex temporali supplicio, quo affecti illi fuerant, auditores suos aeterni admoniceret, tanquam dicitur, Pilatus quidem corpus occidit, animas autem occidere non potuit; nolite timere eum, qui occidunt corpora, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum, qui poterit & animam, & corpus perdere in Gehennam. Nec eos miseros putatores, qui corporalem illam mortem, quam vos mihi narratis, subieunt, eos miseros existimat, qui mortem anima subiungunt sunt; quam vos profecto subibitis omnes, nisi penitentiam egerritis. Nemo mihi hoc loco vim harum durarum vocum, Omnes, & similiiter videtur obseruasse. Mibi vero per antithesim videtur Christus has duas particulas de industria usurpare, ut opponentes eos, quibuscum agebat, illis, qui a Pilato fuerunt occisi, quoque ipsi miseritios parubant fuisse, ut docet maiora ploros, & certiora paucos esse, nisi agentem penitentiam, maiora, quia illi temporalia, ipsi aeterna, certiora, quia illi non omnes, quini cadem erant culpa, pariter perierunt; ipsi vero pariter nemine excepto peribunt. Hoc est omnes similiiter peribitis.

4. Sicut illi decem &c.] Neque hoc quando, aut
quoniamodo accidet in Siloe, nec enim quisquam, aut
facer, aut profanus aut & orator praeferat Lucam narrat. Is no-
bis in fastar est omnia. Tunc hanc Siloe, non nulli au-
toctones in eis tribus Ephraim fuisse dicunt, vbi o-
lim arca testamenti fuerat. Ioseph 2.1. & 2.2. & 9. & 12. & etc. 7.
12. & Iud. 1.2.19. sed ex hoc ipso loco perspicuum est ea
fuisse in Ierusalem, & quidem intra urbem, cum dicat C
Christus, Putatis, quia & ipsi debitores fuerint praeferre omnes
homines habitantes in Ierusalem? indicans etiam eos, qui
casu turris obrutus fuerant in Ierusalem habitantes, &
intra ipsam vibem oppresos fuissent, ybi illi ciues eque
peccatores eadē via p̄rātereunte opprimi eadē rui-
na portuerunt. Melius igitur sentiunt, qui dicunt Siloe
nomen fuisse fontis, p̄cinae, aut totentis intra fer-
folymitanam vibem praeferat radices montis Sion flu-
entes, vt vindicat I. c. 9. & Ioan. c. 9. 7. Erat ergo tunis
iuxta fontem, aut p̄cinaem, sive tortentem, ideoque
turris Silo vocabatur.

Putatis, quia & ipsi debito*r* fuerint. [Peccatores, pharisaici Chaldaici, quia peccatores יְהוּנָרִים debito*r* vocat. Eodem modo ha*c* sententia, quo superior intelligenda, dicit enim pertinet, ut docet Christus non debet eos securos esse, propterea quod eo casu non perirent, quasi video non sunt peccatores. Peritudo numerico penus, nisi erint penitentia*m*. Illi i*n* viii tantum casus mentionem fecerit, qui Galilei quasi hominibus peccatoribus contigit*er*; Christus aliud etiam illis non iam remotam, sed domesticum proponit exemplum. Quo non Galilei, qui peccatores; sed Ierosolymitan*i* cives, qui sancti habeantur, quales se illi ipsi, cum quibus loquuntur, esse putabant, occisi fuerant: & occisi quidem non ab hominibus, sicut illi a Pilato, quorum mors magis i*n* Pilati crudelitatem, quam diuin*a* vltione i*n* tribui poterat; sed ab ipso quadammodo Deo subito, & inopinato turris casu, ut non nisi de tuis id prouidentia peccata vindicante factum videi posset. Et tamen illi ipsi non magis, quam catere Ierosolymitan*i* cives peccatores erant.

5. Non dico vobis.] Vide y. 3.
6. Dicibus autem hanc similitudinem.] Gt. τὸν τίνον
τὸν λόγον, hanc parabolam, ut supra c. 12. 16. Parabola
vero facilis est, nec longa indiget explicatione. Illud
merito quia potest, unde per deputata pars magna senten-
tiae, quorundam cum Christis hoc loco propositurum; nec
enim videtur latius cum antecedentibus cohaerere.
Sed si parabolae fidem consideremus, hæc aptissi-
significari omnes, qui vinea Domini Sabaoth, ita o-
lim synagogæ, sive non Ecclesia curarunt. Horū
enim officium est, siue colere, circa illa fodiere, & ter-
cus adhibere, id est, omnem dare operam, ut fructuū re-
rat. Horum est Dominū rogare, vt alterum etiam an-
num patiēter expectet. Id faciebat Moyles, cum dice-
bat, Aut dimittis eam noscam, aut si non facis, dele me
libro tuo quem sis p̄fisi. Exod. 32. 32. Amat tuum quisque
L CONS

fill. sit, sed potius voluntatem. Ostendit enim se pro suo arbitrio, quādō voluerit, moriturum. Aut, ut ego quidem sentio, necessitatem quidem significat, non quidem moriendi, sed non ante tempus illud à Patre constitutum moriendi. Nō enim id Christus agebar, ut doceret se moriturum esse, sed vt non ante dectrum sibi tempus moriturum. Nam igitur libertatem Herodis vero necesse fuit declarare. Libertatem quidem sicut ipse fibi ad misericordiam pro suo abierto tempus constituisse. Herodis vero necessitatem quod in eius non esset potest tempus illud anticipare. Huius similes est illa sententia Ioh. 9.4. Me operari donec dies es.

Quia non caput Prophetae am perire extra Ierosolymam.] G. 2. ut iherosolam, sine veritatem, non contingit, sine impossibile eis, nihil ad sententiam refert. Non enim sensus est, aut nunquam omnino contingere, aut fieri modo posse, ut extra Ierosolymam Propheta pereat. Sed vocat Christus impossibile, aut non contingens, non quod contingere omnino non possit, sed quod raro fiat, idque per hyperbole, ut eius civitatis ingratus erga Prophetas auctum notet, que viq; adeo eorum est credibus allacta, vrid libi gloria ducetur, et q; eius civis ferre videtur, si quis Propheta aliis, quam ab ipso occidetur. Nam Ieremiam quidem in Ägypto, Ezechiel in Chaldaea oculis esse, radit Epiphanius in eorum viris, & Dorotheus in synopsi, & quo tēpore Iezabel in Samaria regnabat, reges ab eis prophetarum occisos legimus? Regum 19.10. Ait floretoles quidē Grace loquens, cui vidi eis in Iherosolam, familiare est, semper ponit pro eo, quod fieri non potest. Eodemque sensu Ierusalem Latine ex Luca reddens solet dicere, nō caput. Qui Prophetae hoc loco solum Christum intelligunt, vim mihi sententiam arctando videntur enunciare. Non enim tantū ob sicut, sed etiam ob omnium Propheterum cedem

C A P V T . X I V .

I factum est cum intraret Iesus in domum cuiusdam principis Pharisaeorum sabbato manducare panem, & ipsi subcrubaverunt eum. 2. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. 3. Et respondens Iesus dixit ad Legisperitos, & Pharisaeos, dicens: Si tecum sabbato curare? 4. At illi tacuerunt. Iste vero approphonsum faciebat eum, ac dimisit. 5. Et respondens ad illos dixit: Cuius vestrum afflue, aut bos in paterne cadet, & non continuo extrah illius die sabbatum? 6. Et non poterant ad haec respondere illi. 7. Dicebat autem & ad iustos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligenter, dicens ad illos. 8. Cum iniustus fuerit ad iugiter, non discambas in primulo loco, ne forte honoratio te sit iniustatus ab illo. 9. & veniens tu, & vicius ei, vocavit, dicas tibi: Da hunc locum: & tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere. 10. sed cum vocatis fueris, rade, recumbere in nouissimo loco: ut, cum veneris quae re iustitiae, dicat tibi: Amice, ascend superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discubentibus: 11. quia omnis, qui excedat, humiliabitur: & qui si humiliatur, exaltabitur. 12. Dicebat autem & ei, qui se 7. innituerat: Cum facis prandium, aut canam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos dinites: ne forte te & ipsi remittent, & fiat tributatio. 13. sed cum facis conuum, voca inf. 10. c. 4. pauperes, debiles claudos, & cacos: 14. & beatus eris, quia non habent retribueri: retribuet enim tibi Irou. 6. b. 9. resurrectione iustorum. 15. Hec cum audierat quidam de simul discubentibus, dixi illi: Beatus, qui MATT. 22. a. 9. manducab panem in regno Dei. 16. At ipse dixit ei: Homo quidam fecit canam magnam, & vocavit multos. 17. Et misit servum suum hora certa dicere iniustis ut venirent, quia iam perit a sunt omnia. 18. & caperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & neceste habeo exire, & videbam illam: rogo te habe me excusatum. 19. Et alter dixit: Iuga bonum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habe me excusat. 20. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum venire. 21. Et reuersus seruus nuncianit haec dominus tuus. Tunc iratus pater familias dixit seruus suo: Excede in plateas, & vicos ciuitatis: & pauperes, ac debiles, & cacos, & claudos introduce huc. 22. Et ait seruus: Domine, factum est ut imperfici, & adhuc locutus est. 23. MATT. 10. Et ait dominus seruo: Exi in vias, & sepe, & complete intrare, ut implauerit dominus meus. 24. Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum, qui vocatis sunt, exibabit canam meam. 25. Ibi autem turba multa cumeo: 26. & conseruans dixit ad illos: 26. Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc auem & animam suam, non poterit meus esse discipulus. 27. Et qui non batulat crucem suam, & venit post me, non poterit meus esse discipulus. 28. Quis enim ex vobis volens turrim edifica- Mar. 8.4. re, non prius sedens compuat sumptus, qui necessarii sunt, si labeat ad perficiendum, 29. ne postea quam posse- 34. rit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes, qui vident, incipiunt illudere ei, & dicens: Quilibet homo capi edificare, & non potius consummare? 31. Aut quis ex illis viris committere bellum aduersus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem milibus occurvere ei, qui cum viginis milibus venit ad se; 32. alio, quoniam adhuc illos longe agentes, legationem mittentes, rogata ea, quae pacis sunt. 33. Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, que possidet, non poterit meus esse discipulus. 34. Bonum est sal. Si autem sal euanneris, in quo conditetur? 35. Neg. in terram, neg. in sterquilinum utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

IN LVCÆ CAP. XIV.

254

oracem suam, & venit post me, non poterit meus esse discipulus. 28. Quis enim ex vobis volens turrim edifica- Mar. 8.4. re, non prius sedens compuat sumptus, qui necessarii sunt, si labeat ad perficiendum, 29. ne postea quam posse- 34. rit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes, qui vident, incipiunt illudere ei, & dicens: Quilibet homo capi edificare, & non potius consummare? 31. Aut quis ex illis viris committere bellum aduersus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem milibus occurvere ei, qui cum viginis milibus venit ad se; 32. alio, quoniam adhuc illos longe agentes, legationem mittentes, rogata ea, quae pacis sunt. 33. Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, que possidet, non poterit meus esse discipulus. 34. Bonum est sal. Si autem sal euanneris, in quo conditetur? 35. Neg. in terram, neg. in sterquilinum utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

IN CAP V T . XIV .

I factum est, cum intraret Iesus in domum cuiusdam principis Pharisaeorum.] Hic locus, ut Irenaeus li. 3. cap. 14. admovit, proprius est Iuc. Non signavit tempus, quo haec acciderint, quod tamen soler omni Euangelistarum diligenter facere. Eo ipso, quod id hoc loco non fecit, intellegere debemus, cu nihil repugnat videamus, haec eodem loco, ac tempore accidisse. Potuit quidem res difero gesta tempore proprii argumenti similitudinem narrando coniungere, q; & ipsi aliquando, & Matthæus atq; Matheum sapere facere solere frequenter a notauimus. Nam c. superiori v. 14. simile narrauerat exemplum multo fabrito curare, sed id eosfacere credere debemus, cum appetat alium de dueto reporte res factas, quod eum hic non apparet, non est temere credendum. B Sententia eius, cum inuitatus fuisset Christus a principiis quodam Pharisaeorum, non recusavit. Nam in uitatum eum fuisse verosimile est, non enim ad Pharisaeos homines sibi tam iniquos non inuitatus adiunxit. Satis magna fuit humanitas in uitatum ad iniamicam ire. Quod eum fecerit sepe alii locis similibus expousimus. Venetis querere, & Iudeam facere quod portaret.] Præter eum alla-hoc loco ratio impulsi videatur Christum. Sciebat, ut Deum nihil latere poterat, quin eo coniunctu futurum esset, quoniam, faciendo in maiori Pharisaeorum oculis, ac die fabrito occasione esse habuitur. Noluit idoneam negligere occasione verius, facti, q; docendi eos, & ipsorum in fabrabo cito equitatione superstitionem in coargundine. Quo animo princeps Phantasum eum in uitatum suscipit possumus. Euthymus non omnino quidem in illo, sed tamen gloria cupido id eum fecisse putat, ut ostenderet se non ex illis eis, qui Christo inuidere videtur. Alij ad hoc ipsum inuitasse Christum existimare, ut inuidias illi domini suu penetrare, & hamum quodammodo, quo illum caperet, in ipsis, quas illi dabat, eis conderet, expiriens nam fabrito curaret, aut aliquid aliud faceret, diceret, unde accusationis contra eam materia lumi posset. Facit probabiliter suspicionem, quod dicit Euangelius, & ipsi obseruantur eum, quia ipsa nimis diligunt obseruationem illum, sicut Centurionis apud Mattheum c. 9.13. sanare poterit, & se docuimus. Volutostendere, ne non solum ut Deum, sed etiam ut hominem vim habere curandi, & humanitatem suam instruere, tunc esse de inuiditate. D. misit autem, vel ut eius in celis, tunc in terra, tunc in omnium eternitatis, vel quoniam non eum interesse, cum Pharisæos coagueret, ut eo absente liberetur agere eius causam, cum nulla adulatio principem Pharisaeorum vocat, intelligendum est non solum cunctos inter se sacerdotes, sed linguis etiam sacerdotum famulas, singulas synagogas, singulas fetatas, ac singulas penitentes suum quendam principem habuisse, qui omnibus dignitate, auctoritateq; antecelleret. Nam & Zachæus ille principis publicanorum appellatur c. 19.2. & pr. nege synagoge, supra legimus, c. 8. 4. & alibi principem ludorum, Ioh. 3.1.

Sed respondens,] Pergens loqui cum eis, nihil nisi dixerant, vide v. 5. Cognit eos ipsorum factis, & sumpto simili a maiore ad minorem, & a minore ad maius argumento. Nā bos & animi multo minoris q; homo erat, & illi in fabrabo bōne & scāfinū liberabat, tū in pteū ecclisidient: ut ergo ipse hominē nō liberaret. Et bōne, & scāfinū de puto extrahere multo maiorem operis erat, quā curare hominē, eo præstiterit modo, quo curabat Christus, aut solo verbo, aut solo tactu, nullo opere, nullo labore, quē sola in fabrabo phibebat. Ad extrahendum autē bōne, aut animū multo sepe labo-

labor opus erat, & pectum pro fossa, ut opinor, posuit. Nam in fossam bous, & alii animalia minime habili sape, in pectum rato caduntur: & credetum est, Chalù ex re visitata argumentum suu possit. Aut certe pro cisterna, quarum in Palestina frequenter erant, lex quæ exhibat Erod. 2. : 33. Si quis apertum cisternam, & fodent, & non sperneret eam, accidens, bos aut animal in eam reditus dominus cisterne præsumt uincitor. Cur autem eo posuit, quam altius fuerit exemplum, nullula fortasse alia causa fuit, quam quod ea du animalia maxima omnibus communia, & maxime domesticata essent, et cumq; habeatur morsa oru. Sicut caput, superiore, v. s. in simili causa, simili etiam exemplo erit. Quanquam Augustinus lib. 2. qq. Evangel. 19. & Beda hoc loco aliam indicat: fuile canis, & & bos aut ains, qui pectum cediderat, & homo qui hydro laboraret, similes essent. Vterque enim nimio laborabat humor. Observauit id Beda Christianum hoc exemplo, Pharisæorum auaritiam notare voluisse: quod cum ipsi anavitia causa plus in fabbato labora iulic perente, se repitebat: niderent, qui caratis causa fine illo labore suo fabbato curaret.

*Phariseorum qui hydrope laboraret, similes essent. Vtque enim
nimio laborabat humor. Observauit id Beda Chir-
notas Chri-
stum hoc exemplo, Phariseorum auantissimata nota-
fuu. voluisse; quod cum ipsis auantissimis plus in libba-
to laboris sicut perirent, se reprocharent, qui carita-
tis causa sibi debita. C. G. C. 1.*

*Curad con-
suum re-
ipsius in Chri-
stus.*

7. *Dicibus autem ad initia: parabolam.] Non est
proprie parabola, que proponitur, sed aut parabolā
vocavit, quia exemplo coniuiūt; & moderationis in
eo seruantur, docer vbiq[ue] feruntur dum humiliatim;
aut ut ego suspicor, aliquiam veram parabolā Christus
proponit, quam Evangelista praeferunt; deinde
parabolam ad utilitatem auditorum accommodans di-
xit, quia hic ponuntur; quam accommodatione in Eu-
angelista parabolam appellauerunt certe hac ipsa,
que non parabola, sed precepti forma narrat Euange-
lista, ad modum parabole Christus dixit, fuisse quē-
piam, qui magnum fecisset coniūnūt; aliquem ex
inuitatis primū locū, quo indignus erat, occupau-
ſe; alium, qui meliore dignus erat, occupasse ultimū;
qui eos inuitauerat, illum in inferiorem locum deie-
cisse; hunc in superiorē translatissime; fecit illis faci-
dū. Parabolā vobis est, sed facilis. Declarat reip[ublica] Chi-
stus, quamobrem ad coniūnūtū venies, non ut pa-
receretur, sed ut doctrina potius sua pacifer ipsi con-
iūnūt. Vide quia sequuntur vobis ad v. 28. apud Matth.
in locis ad marginem adnotatis, illic enim omnia tra-
ctauimus.*

Cur ad con-
suum ve-
nire in Christ-
Iam.

dū. Parabolā vtilis est, sed facilis. Declarat reiplā Ch-
ristus, quamobrem ad coniuicium venimus, non ypa-
scetur, sed vt doēctina potius sua palceret i p̄se con-
iuas. Vide quē sequuntur vslq; ad v. 28. apud Matth
in locis ad marginem adnotatis, illic enim omnia tra-
ctamus.

28. Quis enim ex vobis volens turrim edificare? Quod modo duas sequentes parabolae, iis qua supra dicta sunt, adhuc reantur, non facile dicere est. Hactenam vero que spectare arbitror, ut eum Christus dixisset ei, qui se sequi vellet, tollendam esse crucem, docebat nunc et non esse facilem se qui se, nec temere tunc impediendum etiam arque etiam considerandam ei, qui eam velit suscipere proficessionem. Quod madmodum quia turrim valde edificare, non agreditur temere, sed etiam atque etiam considerat, num possit necessariis sumptibus sufficiere; et qui cupit bellum aduersus alium gerere, non temere movebitur, sed diligenter prius apud le repertat, num fatis habeat virtutem ad resistendum. Ceterum quod dixerat v. 26. et 27. duobus modis quidam intelligi posse dicunt, aut ita ut Christianus de omnibus omnino, sive se qui, Christianus esse velint, loquatur, aut ita ut de iis solis agat, qui discipuli, aut Apostoli sui esse. Si postularem quodnam sensum, facilior em esse parabolaram applicationem. Christianum enim esse, tenet esse facilem, nec vt Christiani simus, diu non bis esse delberandum, omnes fatis adiuuante diuina gratia habere virtutem, vt Christianum seruum legem, *sicut enim meus facies est*, et *omnis meum leu*, ait ipse Christus Matth. ii. 10. esse autem discipulum Christi, id est, non tantum praecipra, sed etiam confilii ferens, et rem esse difficultatem, et arduam, quam omnes pertinet, res tantum maxime difficultes, & sumptuosa palatia, terrenaque et discipuli, & bellum gerere, quia maximo, ac diligentissimo indigent apparatu. Quod autem dicitur in v. 28. sedem copias s' ipsius, nihil aliud significat, quam ex exito, & prudenti confilio omnem apparatum adhucendum. Cogitamus enim serio, quae fedentes cogitamus. Sic Maria Iudea pedes Domini, audiebat verbum illius, c. 10. 35. Et cogitare, si posset, cum decim milibus occurrere ei, qui cum virginis milibus venit ad se. v. 37. Ita videtur, ut pater diligentiam, & apparatum afferat rei suscipienda, utrum faciat, quid quid facere sit debet, qui Christum se qui velit. Mittere vero legationem, & rogare ea quae pacis sunt, id est, que ad pacem pertinent, tractare, non est a diabolo hostie capitali nostro patre petere, quo cum perpetuum nobis bellum gerendum est, nec pacem in quinque fieri panger. Prosternat ab eo in bello vinci, quam cum eo pacem habere. Nam et in pace vincimus, hoc etiam peccatum, ac purgatio, quod in bello quidem, ut milites decet, ut pugnantes, atque resistentes; ut pacem volentes fine vulnere, fine fungue superemur. Ceterum rogare, que pacis sunt, est etiam arduum non suscipere nisi paratum. Neque docet Christus debere nos a te quando te desistere, omnes enim vult se qui se, & vrat D. Paulus *alios fieri*, et *ad agnitionem veritatis venire*; sed debere sequi bene paratos, accinctos lumbis nostris, & clucernas ardentes manibus tenentes, ut supra dixit in te consimili. Neque cura, *qui sit* *qua* *pax* *est* *jani*. Tim. 1. 14. Lue. 11. 10.

dum curioso est, quis ille rex sit, aduersus quem suscipiens nos non est bellum quia, vt diximus, bellum aduersus alium regem, id est aduersus hominem potenter suscipe, nihil aliud est quam aggredi rem arduam, atque difficultatem. Quod si quis contendat, potest perfunctoriam aliquam certam pergeat isti intelligi, non existimatio diabolum, vt magna pars auctorum putat, sed Christum potius ipsum intelligentendum non est, cuius causa tantus requiritur apparatus: ille tamen A quo bellum suscipiendum, i.e. res difficiles aggredientes, crux haec cui, tollenda est. Bellum non aduersus alium regem suscipere non significat, vt diximus, inimicitias, quemmodo modo cum Christo gerendae sunt; sed significat potius ei amicis causa aggrediens arduas, quale est crux eius peste. Hic, ut opinor, versus & literalis vtriusque parabola sensus est. Qui alios desiderabit sensus, apud multos inueniet, legat mō D. Aug. lib. 2, qq. Ewang. c. 13. & Theoph. & Bedam in comm.

C A P V T X V.

Rant autem appropinquentes ei publicani, & peccatores, ut audirent illum. 2. Et murmurabant Pharisæi, & Scribe, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & mendicat cum illis. 3. Et ait ad illos parabolam istam dicens: 4. Quis ex vobis homo, qui habet cùm unum orem, & si perdidere utram ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in derisione? & vadit ad illam, que perierat, do-
nec inueniat eam? 5. Et cum inueniret eam, imponit in humeros suos gaudens: 6. & tenuens dominum conuocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi quia inueni ouem meam, que perierat? 7. Dicor vobis, quod si gaudiu[m] erit in celo super uno peccatore penitentiam agentem, quam super nonagintanovem iustis, qui non indigent penitentiam. 8. Aut qui mulier habens drachmam decem, si perdidetur drachmam unam, nonne accen-
dit lucernam, & emittit domum, & querit diligenter, donec inueniat? 9. Et cum inueniret, conuocat amicos & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam, quam perdididerat? 10. Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore penitentiam agentem. 11. At autem: Homo quidam habuit duos filios: 12. & dixit adolescentem ex illos pari: Pater, da mibi portionem substantie, que me contingit. Et diuisi illis substantiam. 13. Et non posuit multis dies, congregatus omnibus adolescentem filium peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi di spissit substantiam suam vivendo luxuriose. 14. Et postquam omnia consummatas, sa-
cra & famelis validus in regione illa, & ipse caput egere. 15. & abiit, & adhuc est in ciuitate regione illius. Et miser illius in villan suam, ut paucere porcos. 16. Et cupiebat implere ventrem suum de filisque, quas poveri mandabat, & nemo illi datus. 17. In se autem reuersus, dixit: Quantu[m] mercenariu[m] in domo patri mei debundant pa-
ribus, ego autem hic fame perire. 18. Surgens, & ibo ad patrem meum, & dicam ci: Pater, peccavi in celum, & coram te: 19. iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenariis tuis. 20. Et surgens ve-
nisti ad patrem suum. Cum autem adiu[n]tum longe esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motucessit, & ac-
curvans cedidit super collum eius, & osculatus est eum. 21. Dicxit ergo filio: Pater, peccavi in celum, & coram te: iam non sum dignus vocari filius tuus. 22. Dixit autem pater ad seruos suos. Cito proferte folium primatum, & in-
duite illum, & date annulum in manum eius, & calceamentu[m] in pedes eius: 23. & adducite unum frumentum
& occidite, & manducemus & epularemur. 24. quia hic filius meus mortuus erat, & renixit perierat, & inueni-
tus est. Et caperunt epulari, 25. Erat autem filius eius senior in agro: & cum veniret, & appropiaverat domum adiuvit symphoniam, & chorum: 26. & vocauit unum de seruis, & interrogauit quid haec esset. 27. Vnde di-
xit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum sagittatum, quia saluum illum recept. 28. Indignatus
est autem, & molebat introire. Pater ergo illius egressus, caput regare illum. 29. At ille respondens, dixit paris suo:
Ecce tot annis seruio tibi, & nunquam mundatum tuum p[re]teriui, & nunquam dedisti mihi h[ab]endum, & cum
amicis meis epulari: 30 sed postquam filius tuus hic qui denonavit substantiam tam ius cum meretricibus, venit,
occidit illi vitulum sagittatum. 31. At ipse dicit illi: Fila, tu semper mecum es & omnia mea tua sunt: 32. epu-
larum autem, & gaudentis oportebat, qui frater tuus hic mortuus erat, & renixit perierat, & inueniens est.

IN CAPVT XV.

1. *E*rant autem appropinquantes ei publicani & peccatores. Solebant appropinquare, solebant verificum illo, eumque iniurare; non enim voluit Euangelista factam ymaginem singulare, sed conuerendine significare, quam eandem in Christo Pharisaei reprehenderunt. Parabolam sequentem vñque ad ver. 8 explicamus apud Marth. c. 18. 12.

8. *Aus que mulier habens drachmas decem.*] Eodē hæc parabolā pertinet, quo superior: merito Christū plus diligenter, & studij solitum ponere in conuertendis peccatoribus, quam in iis, qui aut minus peccatores erant, aut minus libi esse videbantur. Lege explicatio nem superioris parabolā apud Mathæum, & hanc ad eundem medium interpretate; idem n. vtriusque, ut diximus, est sensus. Nec magis querendum hic est, que sunt decem illa drachma, quam illic querendū diximus, que fuerint centū illæ oves. Drachma vero quid sit, docimū apud Matthæum cap. 17. 24. Cur

in muliere habente decem drachmas, id est, Regale Hispanicos de cunctis parabolam posueri, non est difficile conicere. Oportebat in re nota, & sicut a proposito & nihil vilitatis, quam ut mulier, quae decem haberet drachmas, nam perdidisset, lucernam accenderet, domum euerteret, inueniret a chima cum vicinis gratularetur. Cui illic ceterum oves, hic decem drachmas dixerit numero variato, in promptuariis est. Soliter plenarie pastor vnu centum plus minus cœlesti custodire. Solet mulier vna pauper, quæ labore suorum querit, decem habere drachmas plus minusque. His totus paupertas mulieris sensus est. Nec aliud in his numeris mysterium subesse arbitror. Non prohibeo tamen lectorem ad usum praefitum conditionari popularem mysterium, & allegoricos excogiti sensus, quin & auctoress, unde haurire possit, indicabo. Legat Augustinum lib. 2. qq. Euangel. cap. 33. Gregor. homil. in Euangel. 34. Bedam, Theophylactum & Eu-